

Nr 48

Utlåtande i anledning av motioner angående kulturpolitiken.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 203 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och II: 265 av fru *Gärde Widemar m. fl.* hemställas, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag beträffande

1) de konstnärliga yrkesutövarnas arbets- och levnadsvillkor och den framtida utformningen av det statliga stödet till denna grupp samt

2) hur en ökad spridning av kulturutbudet skall kunna åstadkommas så att en större del av befolkningen får möjlighet att komma i kontakt med detta utbud. Härvid bör särskilt frågan om inrättandet av kommunala kulturcentra belysas.

Motionärerna anför att reformarbetet inom kulturpolitiken måste fortgå med oförminskad och på vissa punkter ökad intensitet. En mycket stor del av yrkesutövarna på kulturområdet lever ännu under villkor som är klart otillfredsställande och arbetet på att göra olika kulturprodukter tillgängliga för alla delar av befolkningen är ännu bara i ett inledningsskede.

Enligt motionärernas mening bör i det fortsatta långsiktiga reformarbetet en viss prioritering ske av följande två huvudområden:

1) förbättring av konstnärernas arbets- och levnadsvillkor

2) en ökad spridning av kulturutbudet så att en större andel av befolkningen får möjlighet att komma i kontakt med detta.

Motionärerna föreslår att en statlig utredning tillsättes för att dra upp de långsiktiga riktlinjerna för detta arbete.

I frågan om *konstnärernas arbets- och levnadsvillkor* anför motionärerna, att upprustningen av det direkta stödet till yrkesutövarna inom konstområdet varit så angelägen att det inte varit möjligt eller lämpligt att avvakta utredningar. Formerna för detta stöd har emellertid enligt motionärerna i sina stycken karaktär av improvisationer, och motionärerna ifrågasätter om de nuvarande formerna är de för framtiden mest lämpliga. Därför bör genom en utredning belysas bl. a. följande problemställningar:

Under vilka betingelser arbetar i dag olika kategorier av konstnärer?

I vilka former bör det fortsatta statliga stödet till denna grupp utgå? (Avvägningen mellan direkt statligt stöd till konstnärerna och åtgärder som syftar till att stärka efterfrågan på olika kulturprodukter bör belysas liksom de framtida formerna för det direkta stödet.)

Vilka grupper av konstnärer har kommit i åtnjutande av det statliga

stöd som f. n. utgår? I vilken utsträckning går detta stöd till yngre resp. äldre konstnärer och nås de yrkesverksamma konstnärerna inom ett visst område av detta stöd m. m.?

I motionerna framföres vidare principiella synpunkter på det direkta konstnärsstöd som nu utgår.

Motionärerna uttalar att *konstnärsbelöningarna* har en ganska liten betydelse som stöd åt de aktiva konstnärerna. Medelåldern bland innehavarna är förhållandevis hög, och många av de personer som innehar konstnärsbelöningar får inget ekonomiskt utbyte av dem. Konstnärsbelöningarna bör tas upp till förnyad prövning och man bör pröva möjligheten att tillgodose behovet av en hedersbevisning till förtjänta konstnärer i andra former och att med andra metoder ge ett fullgott stöd åt konstnärliga yrkesutövare under deras mest aktiva period. Även pensionsfrågan måste lösas också för alla de kulturella yrkesutövare som inte kommer i åtnjutande av konstnärsbelöningar.

Motionärerna anför vidare, att de yngre konstnärerna har haft svårt att hävda sig i konkurrensen om *konstnärsstipendierna*. I takt med att de sammanlagda stipendiebeloppen ökat har emellertid de yngre konstnärernas ställning förbättrats relativt sett. Motionärerna fäster särskild vikt vid att konstnärsstipendierna och deras framtida motsvarighet i fortsättningen i ökad utsträckning kan komma yngre, ännu icke etablerade konstnärer till del. För yngre konstnärer inom måleri, skulptur m. m. bör man överväga att införa ett särskilt etableringsstöd.

Det nuvarande systemet med koncentration av utdelningen av stipendierna åt en viss konstnärsgrupp till ett enda utdelande organ innebär enligt motionärerna risker för att nya strömningar har svårigheter att komma i åtnjutande av något stöd och att konstnärer utanför storstadsområdena får svårt att hävda sig i konkurrensen om stipendierna.

Bibliotekersättningen bör betraktas som ersättning till författarna för ett arbete som de utfört och som medborgarna genom biblioteken kommer i åtnjutande av. Betraktade som betalning för utfört arbete är dessa ersättningar — anför motionärerna — alldeles för låga. Den bakomliggande arbetsinsatsen från författarnas sida och det inkomstbortfall i form av minskad bokförsäljning som biblioteken ger upphov till motiverar en kraftig ökning av denna ersättning.

Den andra huvudlinjen i reformarbetet på kulturpolitikens område bör enligt motionärerna vara att intensifiera insatserna för att nå en *ökad geografisk och social spridning av kulturutbudet*.

Motionärerna anför, att hittills gjorda *kultursociologiska undersökningar* har varit värdefulla och belyst de metodproblem som är förknippade med genomförandet av en större undersökning. För att nå ökad spridning av kulturutbudet skulle ett vidgat grundmaterial av kultursociologisk karaktär vara av stort värde.

Motionärerna finner det vara av särskilt stor betydelse att *kommunala kulturcentra* inrättas med t. ex. bibliotek, diskotek, lokaler för utställningar och för studieförbund samt samlingsal för musikframföranden, teaterföreställningar och visning av konstnärligt kvalificerad film.

För att centra av denna typ skall kunna komma till stånd fordras enligt motionärerna att staten stimulerar deras inrättanden. Den anknytning som de bör ha till skolans verksamhet nödvändiggör också en sådan statlig medverkan.

En utredning om bl. a. en ökad kulturspridning bör särskilt ägna sig åt att penetrera frågan om vilken utformning ett statligt stöd för inrättandet av kommunala kulturcentra bör få. Utredningen bör också diskutera och väcka förslag beträffande deras arbetsformer och verksamhet.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 265.

Utskottet

I motionerna hemställes om utredning och förslag dels beträffande de konstnärliga yrkesutövarnas arbets- och levnadsvillkor och den framtida utformningen av det statliga stödet till denna grupp, dels ock i frågan om hur en ökad spridning av kulturutbudet skall komma till stånd.

Statsmakterna har under senare år bedrivit ett mycket betydande reformarbete inom olika sektorer av kulturpolitiken, vilket kommit till uttryck bl. a. i en omfattande utredningsverksamhet, vidgade statliga åtaganden och i samband därmed en markant höjning av anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål. Sålunda har anslagen under rubriken Konst, litteratur, musik m. m. höjts från 46 mkr. för budgetåret 1963/64 till 102 mkr. för innevarande budgetår.

Ett huvudsyfte med de statliga åtgärderna är — såsom framhållits i årets statsverksproposition (bil. 10, s. 3) — att vidga möjligheterna för skilda befolkningsgrupper att oberoende av bostadsort och ekonomiska förutsättningar få del av konst, musik, teater och andra kulturyttringar. Detta syfte tjänas bl. a. av riksutställningarna, rikskonsertverksamheten och turnéteaterverksamheten.

Spridningen av kulturutbudet utgör en huvudfråga också för nu pågående utredningar. Utskottet vill erinra om att den efter motionernas framläggande tillkallade *utredningen rörande litteraturstöd m. m.* enligt sina direktiv bl. a., som ett led i arbetet med att utveckla konsumtionsfrämjande åtgärder, bör försöksvis pröva om den verksamhet för att etablera kontakter mellan författare och publik, som redan har påbörjats genom Författarcentrum och biblioteken, ytterligare kan stödjas och utvecklas. Möjligheter till samarbete med verksamheterna för riksteater, rikskonsserter och riksutställningar liksom med folkbildningsorganisationernas föreläsningsbyrå och studieförbunden bör därvid uppmärksammas. Initiativen bör särskilt

inriktas på orter och befolkningsgrupper som annars inte nås. Utredningen skall även behandla frågan om förmedling av noter genom försäljning och biblioteksverksamhet.

Som utskottet framhöll i utlåtande nr 57/1967 behandlar 1965 års musei- och utställningssakkunniga frågor om lokala förutsättningar för samordning av kulturella aktiviteter och om eventuella stimulansåtgärder. Det bör vidare framhållas, att samordningsfrågorna i ökad grad uppmärksammas på kommunalt håll. Enligt en av Svenska stadsförbundet detta år redovisad enkät utreder eller planerar ett tjugotal kommuner någon form av kulturellt centrum. På många håll fyller även kommunbiblioteken en liknande funktion.

Med hänsyn till att frågan om ökad spridning av kulturutbudet redan uppmärksammas som ett centralt spörsmål inom kulturpolitiken — vilket kommit till uttryck både i vidtagna åtgärder och i utredningsuppdrag — finner utskottet att motionärernas önskemål i denna del får anses vara tillgodosedda. Pågående planering och utredningar belyser även frågan om inrättande av kommunala kulturcentra.

I det fortsatta reformarbetet bör — såsom motionärerna framhållit — en förbättring av de konstnärliga yrkesutövarnas arbets- och levnadsvillkor vara en huvudpunkt. Olika organisationer har framlagt vissa undersökningsresultat. Utskottet vill särskilt nämna, att Konstnärernas riksorganisation i samråd med låginkomstutredningen låtit utföra en undersökning av konstnärernas sociala och ekonomiska förhållanden, vilken nyligen redovisats under titeln »Konstnär i Sverige».

Det direkta stödet till yrkesutövarna inom konstområdet utgår i form av konstnärsstipendier, konstnärsbelöningar och författarsättningar. Stipendierna fördelas på fyra huvudgrupper avseende författare och översättare, konstnärer inom måleri m. m., tonsättare samt konstnärer i övrigt. Till innehavare av konstnärsbelöning kan utses den som genom konstnärlig verksamhet, såsom skapande av litterära eller andra konstnärliga verk, uppträdande som utövande konstnär eller i annan form gjort mycket betydande insatser inom svenskt kulturliv.

Härtill må nämnas, att särskilt de större kommunerna i många fall anvisar medel för kulturstipendier.

I direktiven till den ovan nämnda utredningen rörande litteraturstöd m. m. har anförts, att de sakkunniga även skall göra en genomgång av de nuvarande statliga insatserna för direkt författarstöd. Utskottet vill för egen del framhålla, att även frågan om ersättning åt tonkonstnärer för utlåning av deras verk t. ex. i diskotek i anslutning till biblioteken för beaktas.

Utskottet vill vidare nämna, att Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd (KLYS) i oktober detta år framfört synpunkter i anslutning till petitaframställningar inom nämndens intresseområde för budgetåret 1969/70 och därvid — utan kritik i huvudsak mot de nuvarande stöd-

formerna — understrukit behovet av vidgat ekonomiskt utrymme för de avsedda ändamålen.

Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t uppmärksammar de betydelsefulla frågorna om de konstnärliga yrkesutövarnas arbets- och levnadsvillkor och även den framtida utformningen av det statliga stödet.

Utskottet finner således ej skäl tillstyrka motionerna utan hemställer, att de likalydande motionerna I: 203 och II: 265 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 november 1968

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Oscar Carlsson (s), Hedlund (s), Eric Gustaf Peterson (fp), Axel Kristiansson (cp)*, Yngve Persson (s), Helge Karlsson (s), Karl Pettersson (s), fru Hultell (h), herrar Kilsmo (fp), Ernst Olsson (cp), Torsten Hansson (s)* och fru Diesen (h);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herr Skoglösa (cp)*, fru Jäderberg (s), herrar Svensson i Kungälv (s), Dickson (h), Lundmark (s), Haglund (s), Rimås (fp)*, Wikner (s), Nordgren (h), Andersson i Örebro (fp) och Johansson i Skärstad (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.